

Petar STRČIĆ

Otok Krk u Domovinskome ratu kao „Neispričana povijest” Željka Drinjaka

UDK 94(210.7 Krk)
Stručni članak

1.

Krk je najveći otok na Jadranskome moru te je povremeno „predmet” raznovrsnih zanimanja za različita područja života na njemu. Bio je također povremeno sve više, a sada je čak i redovito dio sadržaja i znanstvenih, stručnih i publicističkih tiskanih radova, a u naše doba i filmskih, televizijskih, radio i drugih priloga. Dakako, mnogo toga ipak je i dalje manje obrađeno, štoviše, i manje poznato o dijelovima tisućljetne duge povijesti njegovih otočana i došljaka, pa čak i u nedavnoj prošlosti. Tako ni u široj hrvatskoj i inozemnoj javnosti o. Krk nije življe i češće sve donedavno poznat ni po nekoj od svojih sudbina i u ratovima i u sličnim oružanim sukobima; a njih je zaista bilo, pa i dugotrajnijih. No Krčani nisu ni iznimno poznati kao ratnici, vojnici i slično. Zašto? Da bi se bolje razumjelo dobrovoljno sudjelovanje inače u povijesti neratnički, ali slobodarski nastrojenih Krčana u posljednjemu oružanome sukobu u njihovoj Hrvatskoj, u obrambenome Domovinskome ratu 90-ih godina 20. stoljeća, dajemo podrobniji uvid u povijest o. Krka.

2.

Manje se zna da je na samome o. Krku sačuvan golem broj vrela veoma visoke povijesne (čak i materijalne!) vrijednosti, a čiji sadržaji uglavnom ne govore o ratovima i sličnim sukobima na samome otoku, oko njega i u susjedstvu, na kopnu i na moru. Tako je prvi hrvatski sačuvani krsni list napisan na čakavštini kao prvome hrvatskome jeziku i glagoljicom kao prvim hrvatskim

pismom. Tekst je uklesan na velikoj kamenoj ploči oko 1100. godine pa je na njoj i riječ *hrvatski* uklesana prvi put u povijesti na prvome hrvatskome jeziku – čakavštini, i pismu – glagoljici. I to: *hrvatski kralj Zvonimiri*; on je predzadni hrvatski kralj, a kruniti ga je dao – čak – Sv. Otac. To je *Bašćanska ploča* u naselju Jurandvor, nedaleko od mora, koju su dali izraditi i postaviti u crkvi Sv. Lucije tamošnji benediktinski redovnici, pa je postao i ostao prvi hrvatski krsni list na hrvatskome jeziku i pismu. Tijekom stoljeća ploča je postala teško oštećena, pa ju je krčki biskup dr. Josip Srebrnić 30-ih godina 20. st. dao sanirati u Zagrebu, a istodobno ju je darovao pa je i danas izložena u samoj auli palače najviše hrvatske znanstvene i kulturne institucije – Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, koju je u 19. stoljeću osnovao i njezinu veličanstvenu palaču dao izraditi slavni biskup dr. Josip Juraj Strossmayer; prvi Akademijin predsjednik bio je također svećenik, čak i kanonik te veoma zaslužni historiograf i političar dr. Franjo Rački. A on je među prvima proučavao sadržaj *Bašćanske ploče* tako što je satima doslovno ležao na njoj, jer je s prostora ispred oltara odavno bila bačena na pod te crkve u Jurandvoru koja je postala i grobljanska. Sličnih vrela ima mnogo, ali ne govore o ratovima i drugim oružanim sukobima, iako se iz njihova sadržaja može ponešto naslutiti.

3.

Radi se, međutim, i o tome da je o. Krk više stoljeća bio vlasništvo Mletačke Republike (do njezine propasti potkraj 18. st.) te su otočani uglavnom bili venecijanski robovi, uključivši galijoti, te kmetovi. Zvani su *boduli*; a to znači – *pseta*. Naime, „*boduli*” su jedna vrsta *pseće pasmine* na prekojadranske romanske, odnosno talijanske Apeninske poluotoku. No ne samo da je većina Krčana tako zvana, nego su se prema gotovo svima kao *psima* Mlečići i ponašali sve do svoje propasti, ali i kasnije, u 19. stoljeću. Naime, kada su svi postali slobodni ljudi u tome sveopćemu „vijeku nacija”, te su se osobno i javno oštro počeli vrijeđati kad bi ih netko zvao – „*bodulima*”. Napose, pak, u sljedećemu, 20. stoljeću čak bi i fizički napadali one koji bih ih tako zvali. A tako su ih zvali i ponašali se prema otočanima – namjerno ponavljamo – njihovi višestoljetni siloviti prekojadranski apeninski venecijanski gospodari jer su Krčani kao ljudi stoljećima u apsolutnoj većini bili Hrvati, ali napose duboko i silovito podjarmljeni od Mlečića kao njihovih zadnjih feudalnih gospodara.

A oni su željeli izvući samo materijalna dobra i novac te seksualno maltretirati žene i djevojke sve do postojanja njihove države, dakle, do kraja 18. stoljeća. No i kao takva venecijanska *pseta*, ipak se krčki otočani do kraja nisu slamali, pa su znali uvijek i češće čak i prevariti svoje veoma moćne i veoma surove feudalne gospodare. Čak su varali i do tako visoke razine da su ta krčka *pseta* uspijevala obnoviti ili sačuvati i jednu od najvećih na svijetu glagoljaških, i to upravo hrvatskih baština, koja se nalazila napose u okviru njihove iskrene vjerske kršćanske, tj. katoličke opredijeljenosti. No, od 19. stoljeća otočani definitivno i javno ističu da njihovi preci nisu krivi za svoj ponižavajući, pa nerijetko i smrtonosni položaj u statusu *bodula*, dakle *pseta*, kakvima su ih mnogi Mlečići pa i drugi gospodari smatrali i poslije 18. stoljeća. Stoga su povremeno Krčani čak i namjerno počeli isticati i javno, pa čak i s velikim slovom *B* riječ *Boduli* kao njihovo ime, a svoj tisućljetni otočni zavičaj zvati i također pisati velikom slovom *B* – *Bodulija*.

Upravo kao takvi znaju se i fizički, čak i oružano boriti za svoju slobodu, napose u višegodišnjim obrambenim ratovima za tu slobodu, kao što je bio Drugi svjetski rat 40-ih godina 20. stoljeća, pa, konačno, i u obrambenome i oslobodilačkome Domovinskome ratu za svoju slobodu 90-ih godina u tome istome stoljeću, a koju imaju u svojoj hrvatskoj domovini.

4.

Ovdje treba reći da su slabije, napose široj javnosti poznati i prastanovnici i potonje pučanstvo toga otoka. Veoma se rijetko u široj javnosti spominje i zna da su i na o. Krku već i prije Kristova doba živjeli Iliri. I to onaj njihov dio, dakle, na ovome sjeverozapadnom području dijelu obale Jadranskoga mora, čiji su Iliri zvani Liburni; tako da se i danas o. Krku najistočniji susjedni obalni prostor Istre ispod Učke zove Liburnija. A upravo su ti Liburni bili i veoma znameniti sredozemni pomorci pa i poznati pomorski ratnici, ali bez svoje države, u službi stranih vladara. Isto tako slabo se piše, govori, zna i za ratove i bitke i za susjedni o. Krk ili oko njega, ili za sudjelovanje njegovih i drugih otočana i u drugim ratovima. Tako, primjerice, već i samo 40-ih godina prije Krista, kod same istočne obale o. Krka došlo je do zaista teške, ali i visoko važne oružane pomorske bitke za vlast čak u samome vrhu oko početaka vlasti u samoj državi, potonjemu Rimskome Carstvu; i to između vojnih pomoraca u

službi sveopće znamenite dvojice apeninskih suparnika – Cezara i Pompeja. Potonji su carevi iz Rima dugo vladali i o. Krkom, pa i u doba kada su se u njihovu Carstvu sa sjevera počeli pojavljivati Slaveni.

Uobičajeno se, međutim, ne zna čak i u znanosti i struci da je u samoj Sv. Stolici 599. godine u Rimu zapisano te da je sljedeće 600. godine čak i sam papa Grgur Veliki javio u Dalmaciju da su se u Istri pojavili neki – *Slaveni*. A to je prva vijest općenito o pojavi Slavena ne samo na prostoru koji danas obuhvaća Republika Hrvatska, nego i na ostalome današnjemu hrvatskome teritoriju općenito. Poslije više nema vijesti o dolasku Hrvata u ovaj jadranski prostor, ali Istra je postala, bila i stalno hrvatska ostala sve do danas, pa to znači da su ti prvi Slaveni u njoj bili zapravo Hrvati. Ne može se sumnjati ni u to da su se oni uskoro prebacili i na Istri obližnji susjedni o. Krk, i to kao pripadnici tih Slavena. No moguće je da je možda dio tih Slavena istodobno svojim kretanjem sa sjevera prema Istri skrenuo i prema jugoistoku, dakle u obližnje Kvarnersko primorje, pa tako i na njegov o. Krk koji je u blizini kopnene obale. Utoliko više u prilog tome mišljenju govori i to što je i najranija, pa i sadržajima najbogatija hrvatska, a sveopće i slavna i sadržajno veoma korisna glagoljaška baština sačuvana upravo u sjevernome dijelu Istre i u Kvarnerskome primorju te baš napose na o. Krku. Dakle, ostali su ti prvi Slaveni kao Hrvati do danas na tome o. Krku kao apsolutna većina puka, dakako, i uz nešto Rimljana, odnosno potonjih Talijana, poznatih na hrvatskome jeziku kao *Vejan* na o. *Veglia*, kako se talijanski i danas zove otok te isto tako i glavni i najveći otočni grad Krk.

Otočani Krka, dakle, potonja mletačka apsolutna većinska *pseta*, pregrmjeli su poslije i gubitak svoje feudalne srednjovjekovne gospode – Frangipana, tj. Frankapana/Frankopana iz Rima, kojima su dugostoljetni vladajući Mlečići u feudalni posjed dali o. Krk te su postali znani i kao knezovi Krčki, no kao takvi su se postupno pohrvatili, usprkos spomenutoj nasilnoj vladavini države Mlečića te su postali gospodari i dijelova kopna te prešli u sastav mađarske, pa austrijsko-mađarske države. Zatim je o. Krk „pregrmio” i osvajanje te veoma tešku ratnu pljačku francuske Napoleonove vojske, pa teški i oštar austrijsko-germanski pritisak vladajućih struktura u 19. stoljeću. A taj je bio čak i takav da je gospodarstvo propadalo na o. Krku, i to s tolikim teškim čak i neposrednim prehrambenim posljedicama da je velik broj muškaraca morao za opstanak obitelji i sebe tražiti posao i novčani prihod, npr., čak i u SAD-u. Konačno,

dolazi i totalni raspad Austro-Ugarske krajem Prvoga svjetskog rata, u 1918. godini, u kojem su i otočani morali gubiti živote, a tada su preživjeli i pokušaj kratkovremene, ali teške okupacije i osvajanja Kraljevine Italije.

5.

Sada je potrebno na trenutak stati i upozoriti na jedan veoma važan tadašnji ratni okršaj na samome o. Krku, a koji se nerijetko nekorisno i štetno zanemaruje čak i u hrvatskoj znanosti i struci, a, naravno, i u talijanskoj. Naime, prvi talijanski fašistički pokret na svijetu zaživio je odmah poslije Prvoga svjetskog rata u tadašnjoj Rijeci (grad na desnoj strani utoka potoka Rječine u more Kvarnerskoga zaljeva, koji izvire na obližnjemu povišenome kopnenome grobničkom prostoru). I to pod vodstvom inače zaista s pravom uglednoga i zaslužnoga umjetnika riječi – kao sveopće poznatoga pjesnika Gabriela D'Annunzija. Toga je slavnoga poetu vladajuća struktura njegove okupatorske savojske Kr. Italije poslala upravljati tim tadašnjim gradom Rijekom. No on je bio težak psihički bolesnik i pedofil, tada još i bez novca, a naviknut na veoma lagodan život. U toj Rijeci odmah si je to teškim nasiljima uspio i priuštit. Stoga se zaželio i zadržati, pa i postati samostalni gospodar čak i dijela Kvarnera. On je stalno koristio nasilne, čak i smrtonosne metode upravljanja da su sve to veoma rado i u cjelini upotrijebili i dalje razvili upravo fašisti na čelu s Benitom Mussolinijem u Italiji i nacisti s Adolfom Hitlerom na čelu u Njemačkoj; samo što poeta nije imao konclogore mučenja i smrti, jer je vremenski relativno kratko bio u mogućnosti biti gospodujući nasilnik. Tako je D'Annunzio krenuo najprije u osvajanje obližnje Bodulije. Pri tome su danuncijevci redom pljačkali čak i crkve, pa tako, primjerice, i franjevački hram i samostan na o. Košljunu; usto, masovno su uz odrasle silovali i djevojčice i dečkiće. No, usprkos svemu nasilju, prvi fašist na svijetu D'Annunzio ipak nije uspio čak ni silom pokoriti krčka *pseta*. Naime, ti *boduli* su mu vojsku sasvim porazili, pa i tako što je to istodobna i prva uspješna slobodarska antifašistička oružana ratna pobjeda na cijelome svijetu! No o obje akcije ne piše se niti objavljuje u Italiji, a u Hrvatskoj se gotovo i zaboravlja, zasad iz nepoznatih razloga.

6.

Ostali susjedni hrvatski kvarnerski otoci – Cres, Lošinj i susjedni otočići – početkom 20-ih godina ipak su međunarodno i međudržavno pravno pripali fašističkoj Kr. Italiji, pa i nemarom i očitom nezainteresiranošću i vladajućih Kr. Srbije u Beogradu. Naime, o. Krk pripao je 1918. godine tada proglašeno-me Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca sa srbijanskim vladarima na čelu, jer su oni sebi prisvojili i utopili u svoju monarhiju na raspadnutome prostoru Austro-Ugarske u doba završetka Prvoga svjetskog rata tada osnovanu Državu Slovenaca, Hrvata i Srba sa sjedištem upravo u Zagrebu. Tako su dobili samo tamo neki o. Krk na Kvarneru. No nemaju brige, npr., ni za njegovo gospodarstvo, osim da se dočepaju gotovine/novca. Tako da se muškarci opet moraju iseljavati i u strani svijet tražeći hranu za obitelji i za sebe. Ali i *Boduliju* zahvaća Drugi svjetski rat i kraljevsko-fašistička talijanska okupacija već u početku, u travnju 1941. godine; dakako, s terorom. Svaki je nezadovoljnik odmah bio uhapšen, a dio njih upućivan je i u koncentracijske logore. Uz ostalo, odmah je zabranjen hrvatski jezik u javnosti pa tako i u crkvi, naravno, i tisućljetna glagoljaška Služba Božja. Ima sve više i javnih nezadovoljnika, ali i sve više uhapšenika, pa je to postao čak i biskup dr. sc. Josip Srebrnić.

Taj Slovenac Jože Srebrnič morao se već kao mladi svećenik spašavati, ali je u ostaloj Sloveniji postao izvrstan znanstvenik, čak dvostruki doktor znanosti te jedan od osnivača Sveučilišta u Ljubljani. Dakle, i on je morao pobjeći pred nasilnim fašističko-talijanskim okupatorom iz svoga rodnoga mjesta u okupiranoj Sloveniji odmah nakon Prvoga svjetskog rata. Štoviše, kao krčki ordinarij 1942. je i utamničen i pretučen u (tadašnjoj) Rijeci, jer je i pismeno protestirao zbog ubijanja stotinjak ljudi i spaljivanja njihova zavičajnoga naselja Pothuma na kopnenoj primorskoj Grobnišćini. Ipak, fašizam postupno propada, pa je čak i savojska Kr. Italija te iste 1943. godine morala proglasiti i svoju državnu kapitulaciju. No sada stiže drugi, isto tako silovit okupator, i to njemačko-nacistički sa sjevera, koji zavodi veoma težak teror, čak i smrtonosan, zajedno s hrvatskim, slovenskim, srpskim i drugim kvislinzima. Tako su jednom prigodom veoma teško zlo nanijeli i četničko-srpski kvislinzi koji su, prelazeći s kopna preko Krka na Cres i Lošinj, npr., stalno silovali veoma brojne žene i djevojčice. I stoga su Krčani za njima prešli na Cres i Lošinj te zajedno s njihovim otočanima na Lošinju uspješno se i veoma oštro obračunali

s tim četničkim zlikovcima. Među njima ima i nekoliko otočana, ali domaćih kvislinga inače ima veoma malo na o. Krku.

U međuvremenu se javlja samoinicijativni otpor na o. Krku koji se odmah, već na samome početku Drugoga svjetskog rata, i ovdje te iste 1941. godine uklapa u sve širi i sveopći Narodnooslobodilački pokret u Hrvatskoj, pa čak i s Narodnooslobodilačkim ratom. Tijekom te godine postupno na čelo tog pokreta i rata i na otoku dolazi Komunistička partija Hrvatske (kao dio KP Jugoslavije), čijih je članova, međutim, veoma malo na o. Krku. No gotovo svi otočani, naravno, apsolutna hrvatska većina, antifašistički-antitalijanski je nastrojena pa je prvi Narodnooslobodilački odbor kao tijelo vlasti na Kvarnerskim otocima okupiranim od talijanskih fašista osnovan 1942. upravo na o. Krku. I to u crkvenome župnome uredu u dobrinjskome Krasu drugi dan nakon božićne svete mise u susjednoj župnoj crkvi Sv. Antona te je i plovnik (župnik) postao njegov član. Apeninski je okupator propao 1943. godine, ali je odmah, te iste godine, i na o. Krk stigao novi, njemački nacistički okupator; s njime stižu i brojni njegovi hrvatski i strani kvislinzi. To su hrvatski ustaše, srpski četnici, ljotićevci i nedićevci, slovenski belogardejci, pa Čerkezi i Turkestanzi iz SSSR-a te drugi, ali ipak su postupno lomljeni i slomljeni. U međuvremenu počinjeni su zločini pa je tako, primjerice, srušen crkveni zvonik u Dobrinju i ubijen mladi dečko. Ipak, sveopći općesvjetski Drugi svjetski rat i na o. Krku konačno prestaje u svibnju 1945. godine.

Već i u samim ratnim danima proglašena je nova Jugoslavija kao republika. Jedna od njezinih federalnih jedinica postaje i Hrvatska, i dalje pod vodstvom Komunističke partije, ali sada sve više pod utjecajem silovitih staljinista u njoj (na vlasti u sovjetskoj Rusiji od 20-ih godina nadalje). Mons. – dvostruki dr. sc. – Josip Srebrnić već je potkraj 1943. godine, ne znajući da su to staljinisti, zapisao da su se u njegovoj Krčkoj biskupiji pojavili „rigidni komunisti”. Bilo je u ratu i poslije njega otpora njima i na o. Krku pa su zatvarani i otočani, čak – već rekosmo – i njihov biskup Srebrnić. A monsijnor je također bio aktivan suradnik NOP-a od njegova početka pa mu je u posjet u ordinarijat u Krku tijekom rata u znak zahvale došao Ivan Ribar, koji je bio čak predsjednik civilnih vrhova nove Jugoslavije – AVNOJ-a, pa i njezine Skupštine. No slobodarski i poštenu biskup Srebrnić je i u pobjedničkoj Jugoslaviji zatvoren čak u istoj

tamnici u Rijeci u kojoj je bio i u doba fašizma jer se odupirao staljinističkome pritisku i nasiljima.

7.

Situacija ipak postupno postaje sve bolja, napose poslije sloma odnosa Beograda s Moskvom u drugoj polovici 40-ih godina te njegova otvaranja prema Zapadu. Pa čak i tako da, npr., nekadašnji hotelijer Milan Radić, iskreni Bodul iz Malinske, postaje voditelj obnove i vraćanja u svjetske visine turističko-hotelijerske slavne i znamenite europske Opatije u liburnijskome dijelu Istre, koja je – kao i od Kr. Italije prisvojeni Kvarnerski otoci – međunarodno pravno vraćena novoj Jugoslaviji (kao i dotadašnja Rijeka), a time, naravno, svojoj hrvatskoj domovini. Ubrzano se oporavlja i sam o. Krk pa je tako ponovno podignut crkveni zvonik u Dobrinju koji su u ratu srušili nacističko-njemački okupatori, a raste i veoma plodno gospodarstvo pa je iz temelja izgrađeno, primjerice, veličanstveno hotelsko naselje Haludovo u Malinskoj. U njega kao gosti stižu čak i svjetski – milijunaši(!), pa i druge znamenite osobe, a s obitelji i tjelohraniteljima ovdje je boravio čak i sin sjevernoafričkogog i u svjetskim razmjerima poznatog poglavara države Libije Muammara al-Gaddafija, što je izazvalo veliku pozornost i nevjerojatno zanimanje jugoslavenskih i stranih državnika i političara, ali napose i obavještajnih i policijskih službi. Izrađeni su i drugi veličanstveni objekti, pa tako most koji je Boduliju preko morskoga kanala uz otočić Sv. Marko definitivno spojio sa susjednim vinodolskim kopnom, sagrađen je čak i aerodrom kod Omišlja na samome otoku, a sve se ceste asfaltiraju itd. I onda odjednom opet – ratno lomljenje i, naravno, brojne tragedije.

Postupno, naime, i u takvoj plodnoj i službeno povremeno zvanj i „samoupravnoj socijalističkoj“ Jugoslaviji izrastaju i raznovrsni bogatuni. No dio njih, kao članovi i dalje vodeće Komunističke partije, sada zvane Savez komunista – zbog još korisnijih financijskih razloga – počinju isticati i velikonacionalističke zahtjeve, a kreću i s drugim, za njih osobno korisnim djelovanjima. Na prijelazu iz 60-ih u 70-e godine javlja se i veliko nacionalno opravdano Hrvatsko proljeće, ali je oštro slomljeno. (Kao tajnik i bivši tajnik tadašnjega najuspješnijega Ogranka Matice hrvatske, i to u samoj Rijeci, bio sam dva puta po osam dana zatvaran u riječkoj tamnici, ali sam ipak s uspjehom sudjelovao u osnivanju

Povijesnoga društva o. Krka i postao glavni urednik njegova *Krčkoga zbornika*, čiji sadašnji svezak čitatelj ima u rukama). Odjeka je „proljeća” bilo i na o. Krku. No u jugoslavenskoj državi održali su se i postupno najjači ipak postali privrženici velikosrpstva, čak i sa sljedbenicima nekadašnjega nacifašističkoga kvislinškoga četništva, koji smatraju samo svojim, dakle srpskim područjem, i velik dio Hrvatske. Pri tome je zanimljiv slučaj samoga o. Krka. Naime, *Boduliju* su počeli čak istodobno svojatati, svaki za sebe, i velikosrpski i velikoslovenski nacionalisti, a velikotalijanski nacionalisti nikada nisu ni prestali. No potkraj 80-ih i u početku 90-ih godina došlo je do raspadanja takve Jugoslavije, a i federativna Hrvatska, kao i Slovenija, počela je pružati nacionalno-politički otpor sve silovitijim jugoslavenskim velikosrpskim svojateljima. Konačno, Hrvatska i Slovenija su i međudržavno i međunarodno pravno priznate te u počecima 90-ih godina potvrđene kao samostalne Republike.

8.

Velikosrpski protivnici nisu to prihvatili ni priznali. Oni su krenuli čak i u ratnu agresiju, iako je došlo – namjerno ističemo – i do međunarodnoga pravnog priznanja dotadašnjih federalnih jugoslavenskih jedinica, pa i Slovenije i Hrvatske kao samostalnih država. No na početku 90-ih godina došlo je u Hrvatskoj čak do otvorenoga obrambenoga otpora, čak i do Domovinskoga rata. U njemu je, dakako, mnogo materijalnoga uništeno, ali najgore i najstrašnije – u borbama i na druge načine smrtno je stradalo mnogo ljudi. Tako, osim vojnih branitelja, poginulo je i mnogo civila, među kojima čak i djeca. Vanjski velikosrpski agresor i njegovi domaći pomagatelji imali su čak i svojevrstne konclogore.

Ni *Boduli*, dakako, nisu htjeli ostati postrance u tome sveopćemu zlu za svoju teško ugroženu domovinu, pa i usprkos tome što neposredno oružano nisu bili napadnuti, čak ni ugroženi, ni njihov zavičajni o. Krk, kao ni kopnena ni morska otočna okolica. Međutim, u zaštitu svoga *bodulskoga* zavičaja kao dijela teško ugrožene upravo svoje domovine, pa zatim u zaštitu i cijele te svoje Hrvatske, otvoreno su ustali i Krčani; pa i oni izvan svoga otoka, čak i u inozemstvu. Dakle, i rođeni ili podrijetlom Boduli, kao i oni neotočani koji su s vremenom došli na otok i ovdje se utemeljili prihvaćajući o. Krk čak i trajno kao svoj zavičaj. Jer riječ je o zaista teško ugroženoj domovini svih njih pa je

autor ovoga članka s pravom kao historiograf i arhivist te glavni urednik istaknuo već u svojoj uvodnoj riječi u knjizi, o kojoj će ovdje biti riječ:

«Način na koji su Krčani sudjelovali u Domovinskom ratu zasigurno je jedan od najsjajnijih trenutaka u tisućljetnoj povijesti otoka Krka na Jadranu.»

Tako je, naime, i jedanaest otočana kao branitelja izvan svoga zavičajnoga otoka dalo svoje živote upravo za slobodu svoje Bodulije te cijele domovine. Poginuli su izvan o. Krka, na kojemu i dalje nije bilo oružanih sukoba, ni napada na njega ni na okolicu, dakle, zavičaj nije bio neposredno ugrožen. No poginuli su neposredno u obrambenim borbama aktivno sudjelujući kao branitelji i za slobodu svojega zavičaja na udaljenome prostoru hrvatskoga kopna, i to na neposrednim ratnim poprištima u Lici, Slavoniji i Dalmaciji. O tome je donedavno malo pisano i objavljeno tekstova te TV i radijskih vijesti u vezi s o. Krkom. No, naravno, redovito se i često s dužnom i velikom pažnjom te osobitim poštovanjem svi otočani na Krku i izvan njega rado sjećaju i klanjaju časnim stradalnicima te odaju visoko poštovanje preživjelima slobodarskim ratničkim braniteljima domovine, a u njoj i svoga o. Krka. Uz ostalo, njima je u gradu Krku podignut spomenik uz onaj palim borcima NOR-a u Drugome svjetskom ratu jer su se borili za istu slobodu. A i u Lici je, u Brlogu, podignut spomenik poginulim braniteljima pa su na njemu uklesana imena i dvojice „*narednika*“ s o. Krka, koji su čak istoga dana, u razmaku od samo dva sata, poginuli kao prvi s o. Krka.

Prema onome što i branitelj Željko Drinjak u objavljenim biografijama poginule jedanaestorice branitelja s o. Krka piše – prva su dvojica poginula branitelja s o. Krka *Milan Nedić* i *Boris Mršić*, a prvi je stradao *Milan*. On je po ocu Srbin, rođen 1968. godine u Njemačkoj, u Darmstadt, a majka mu je Hrvatica s o. Krka, iz Malinske. U Njemačkoj je krenuo u osnovnu školu, ali ju je završio, kao i gimnaziju, na o. Krku kao pravi čakavski *Bodul*. Kao branitelj majčine domovine i čestit mladić poginuo je 1. siječnja 1992. u Lici, selu Glavace Drenovoga Klanca, a pokopan je na groblju u Bogovićima Općine Malinska-Dubašnica na o. Krku. Dobitnik je počasnoga čina časničkoga namjesnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, Reda Nikole Šubića Zrinskoga, Reda Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana te Spomenice Domovinskoga rata 1990. - 1992. godine. Ime mu je uklesano s drugima poginulima na spomeniku u Brlogu. Već tijekom Domovinskoga rata, na o. Brijunu, predložio

sam predsjedniku Republike Hrvatske dr. sc. Franji Tuđmanu da mu se posmrtno doda još koji orden te to istakne na prvim mjestima tiskane, snimljene i govorne periodike zbog srpske nacionalnosti i veoma znamenitoga imena i prezimena, a čiji je nositelj bio čak i nacistički kvislinški prvak u Srbiji te čiji su „nedićevci” ubijali i po Hrvatskoj u Drugome svjetskom i u Domovinskome ratu. Predsjednik je moj prijedlog odmah prihvatio i naredio prisutnome veoma istaknutome političaru i državniku da njegov nalog odmah provede u život, no on nalog predsjednika Republike Hrvatske i akademika dr. sc. Franje Tuđmana nikada nije proveo.

Isto tako treba istaknuti da su na svoj Krk njegovi *Boduli* rado primili i mnogo prognanika i izbjeglica iz okupiranih i teško ugroženih dijelova domovine Hrvatske. Pa su se rado brinuli o njima preko državnih, civilnih i vjerskih institucija i udruga, čak i samostalno, te ih i osobno izdržavajući materijalno. Tako sam i u svojem zavičajnome domu na Krasu dugo, do kraja rata, imao od velikosrpske opcije teško ugroženu te prognanu rodbinu svoje supruge iz Iloka u Srijemu. Naravno, praktična i djelotvorna pomoć stizala je i od *Bodula* iz drugih slobodnih i okupiranih dijelova Hrvatske, a i od krčkih rodoljuba iz inozemstva.

9.

U međuvremenu su se ipak počeli javljati i poneki objavljeni manji tekstovi o sudbini *Bodula* i *Bodulije* u Domovinskome ratu, pa i govori na radiju. No jedan je branitelj smatrao da ipak treba i podrobnije opisati, obraditi i objaviti činjenice o kojima je mnogo toga znao, i sam jer je neposredno sudjelovao u ratu kao vojnik/branitelj, tako da zauvijek ostavi i objavljeno svjedočanstvo. Taj branitelj nije profesionalno čak ni publicist, nego je mladi školovan i praktičan ugostitelj, ali se duboko zainteresirao za sve ono u čemu je bio i osobno aktivan, pa i izvan toga, te je uložio i višegodišnji trud dok nije sve što je skupio počeo koristiti za opisivanje. Istodobno je duboko ušao, čak i podrobno, u svu problematiku cijeloga Domovinskoga rata u Hrvatskoj pa je tijekom višegodišnjega upornoga rada izradio i veoma opsežan sadržaj teksta. Za njegovo sazrijevanje i konačno dovršavanje zamolio je i moju historiografsku i arhivsku znanstvenu i stručnu pomoć, što sam, naravno, veoma rado i prihvatio.

Željko Drinjak je Dalmatinac, rođen 1964. godine u Šibeniku, no već od 1970. živi na o. Krku, u zapadnome obalnom omišaljskome naselju Njivice, pa se i školovao na Boduliji, i to u osnovnoj školi u Malinskoj i u gimnaziji u Krku. Zatim je na Hotelijerskome fakultetu u Opatiji završio viši studij za ekonomistu u ugostiteljstvu i turizmu pa je postao ugostitelj u Njivicama. Kao veoma slobodarski orijentiran, ujesen 1991. pridružio se krčkome Zboru narodne garde radi otpora velikosrpskome agresoru, a potkraj iste godine odlazi na bojište na kopno, u Liku, i to u prvoj grupi dobrovoljačkih branitelja. Tijekom Domovinskog rata, u 1991./1992. godini obnaša dužnost zapovjednika samostalnoga pozadinskoga voda svoje 4. krčke bojne 111. brigade Hrvatske vojske. Dobitnik je i Spomenice Domovinskoga rata za razdoblje 1991. - 1992. godine, a ima i vojni poručnički čin Oružanih snaga Republike Hrvatske, pa je tako i član Hrvatskoga časničkoga zbora. Donedavno se i dalje bavio višegodišnjim ugostiteljstvom u svojim Njivicama.

Svjetlo dana njegov je rukopis ugledao čak kao knjiga, koja je u ruke čitateljima stigla 2014. godine. Tada je i autor Željko Drinjak dobio u ruke svoju knjigu kojoj je dao naslov *Otok Krk i Domovinski rat, neispričana povijest*. Izdavači djela su Povijesna udruga (ranije: društvo) o. Krka sa sjedištem u gradu Krku i Naklada Kvarner d.o.o. sa sjedištem u susjednome kopneno-obalnome gradu Novi Vinodolski.¹

Treba napose naglasiti da je edicija istodobno objavljena u dva izdanja te udruge, i to kao 71. svezak njezina „Krčkoga zbornika“ te kao 62. svezak serije „Posebnih izdanja“. Njihov Urednički odbor čine autor ovoga članka P. Strčić kao glavni urednik, dr. med. Milan Radić kao odgovorni urednik, sveuč. docent dr. sc. Tomislav Galović kao izvršni urednik, Perica Dujmović kao grafičko-likovni urednik te kao članovi – dekan i župnik Omišlja te historiograf dr. sc. Antun Bozanić, znanstvena suradnica Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci, s Područnom jedinicom u Puli, i naslovna docentica Filozofskoga fakulteta u Rijeci dr. sc. Maja Polić te povjesničar Danijel Ciković, prof., na doktorskome studiju u Zadru. Recenzenti su braniteljski stožerni general u mirovini Anton Tus i stožerni brigadir Frano

1 Željko DRINJAK, *Otok Krk i Domovinski rat, neispričana povijest*, Krk – Rijeka (Naklada Kvarner - Novi Vinodolski i Povijesna udruga otoka Krka (Povijesno društvo otoka Krka) /*Krčki zbornik*, sv. 71. Posebno izdanje, sv. 62/), 2014.

Primorac. Iz njihovih recenzija – objavljenih na stranicama u oba izdanja edicije – nekoliko je rečenica otisnuto i na zadnjim koricama. Za nakladnike su u ime izdavača odgovorni Franjo Butorac i navedeni dr. med. Milan Radić. Lektorica je Doris Žiković, a grafičku pripremu i kazala izradio je Ranko Žilić. Zemljovide su izradili sam autor knjige Željko Drinjak te u Ministarstvu obrane Republike Hrvatske pukovnik Željko Železnjak, mag. ing. geod., i bojnik Jozo Stanić, dipl. ing. geod. Zatim, ratni reporter Srđan Vrančić Vrana autor je fotografije na koricama knjige – na prvoj uz dio hrvatske zastave: „*Paljbeni položaj odjeljenja minobacača 82 mm pratećeg voda 4. bojne 111. brigade Hrvatske vojske, selo Lončari, Drenov Klanac, Lika, 1. siječanj 1992. godine*”. Oba izdanja te knjige tiskao je AKD d.o.o. u Zagrebu.

Na zadnjoj stranici knjige nalaze se u bojama grbovi i druge osnovne naznake institucija, udruga i dr., koje su omogućile objavljivanje oba izdanja, i to Primorsko-goranska županija; – Grad Krk, krčke općine Omišalj, Malinska-Dubašnica, Vrbnik, Dobrinj i Baška; – Janaf d.d. –; Trgovina Krk; Trgovačko komunalno društvo Ponikve, Krk. –; Malin GPP Mikić Hotel; GPP Mikić. –; Udruga antifašističkih boraca i antifašista Krka. –; Županijska lučka uprava Krk. –; OLIVARI. –; KRK grad prijatelja i kulture. –; Dobrinj, Turistička zajednica Općine Dobrinj. –; PIVKA. –; TRUMM. Projektiranje. građevinarstvo. –; VIKTORIJA. Ugostiteljski obrt, Njivice. –; Franck. –; Nada, restoran-vinarija-konoba Vrbnik. –; Rivica od 1934. Restaurant.

Knjiga ima 384 stranice tiskanoga teksta te u boji i niz crno-bijelih fotografija, zemljovida i crteža. Već iz samoga naslova njihova sadržaja jasno se vidi veliko značenje i značaj Bodulije u obrambenome i oslobodilačkome Domovinskome ratu. Sadržaj je oba izdanja je sljedeći: Petar Strčić, *Proslov* (str. 5-8); slijede poglavlja i drugi tekstovi autora Željka Drinjaka, i to *Uvod – riječ autora* (str. 9-11), *Našim poginulim suborcima, ratnicima, istinskim herojima Domovinskog rata* (13-15); biografije s fotografijama: *Nikola Miko Albaneže* (16), *Ivica Antončić* (17), *Marino Jakominić* (18), *Zlatko Kamenarić* (19), *Marijan Kolar* (20), *Boris Krnčević* (21), *Vitodrag Maračić* (22), *Ante Mišković* (23), *Boris Mršić* (24), *Milan Nedić* (25), *Zoran Turčić* (26); *Počeci višestranačja na otoku Krku* (27-32), *Pripreme Krčana za otpor neočetničkoj velikosrpskoj agresiji na Republiku Hrvatsku* (33-46), *Krčka policija u Domovinskom ratu* (47-75), *Krčani u obrani i oslobađanju Domovine 1991. – 1995.* (77-220),

Antifašizam – Domovinski rat (221-233), Gospodarstvo otoka Krka tijekom Domovinskog rata (235-243), Doprinosi Domovinskom ratu kolonije krčkih iseljenika u New Yorku i okolici (245-266), Vjerske zajednice na otoku Krku i Domovinski rat (267-289), Bedem ljubavi – Pokret majki za mir – Punat (291-310), Crveni križ na otoku Krku u vrijeme Domovinskog rata (311-324), Uloga Centra za socijalnu skrb Krk u zbrinjavanju prognanika i izbjeglica (325-336). Zatim, tu su ocjene Recenzija knjige stožernog brigadira u mirovini Frane Primorca (337-340) i Recenzija knjige stožernog generala u mirovini Antona Tusa (341-343). Slijede: Kazalo imena (345-352), Kazalo geografskih pojmova (353-359), Kratice (360-363), Izvori (364), Literatura (365-366), Konzultanti i suradnici (367-368), Sažetak (369-370), Summary (371-372), Zusammenfassung (373-374), Riassunto (375-376), Résumé (377-378), Resumen (378-380), Bilješka o autoru (381) i Sadržaj (str. 382-383). U knjizi je i znatan broj fotokopija dokumenata i drugoga izvornog materijala, kao i niz crno-bijelih fotografija i slika u bojama.

Oba izdanja prvi su put javno promovirana 10. svibnja 2014. u kongresnoj dvorani hotela Malin u Malinskoj uz prisutne obitelji poginulih branitelja, veoma visok broj sudionika, pa tako i predstavnika branitelja te državnih, crkvenih, gradskih, općinskih, kulturnih, prosvjetnih, gospodarskih te drugih institucija i društava. U povodu objavljivanja i predstavljanja javnosti skup je otvorio i uvodne riječi izgovorio predsjednik izdavača knjige Povijesne udruge o. Krka dr. med. Milan Radić, zatim glavni urednik akad. P. Strčić, član prvoga zapovjedništva 111. brigade mr. sc. Branko Kukurin, predstavnik izdavača Franjo Butorac i dr. med. Milan Radić. Dakako, govorio je i sam autor. Nastupio je i gudački kvartet Veljak iz Rijeke.

U Predsjedništvu Republike Hrvatske u Zagrebu 16. studenoga 2014. godine izdanje je predano tadašnjemu (trećemu) predsjedniku Republike Hrvatske sveuč. prof. dr. sc. Ivi Josipoviću, i to uz podrobna izlaganja autora, oba recenzenta, predstavnika nakladnika te glavnoga urednika.

Konačno je u Zagrebu 15. siječnja 2015. tamošnje Društvo Krčana i prijatelja o. Krka priredilo predstavljanje knjige, i to uz pozdravnu riječ predsjednika Društva Jurja Mužine, pa izlaganja autora, F. Butorca i P. Strčića, kao i uz nastup istoga gudačkoga kvarteta Veljak te autorovu zahvalu.

Projekt prve knjige na temu otoka Krka i Domovinskoga rata te oslobođilačkoga sudjelovanja otočana, zaokružen je promocijom knjige i u krugu Krčana u New Yorku. Naime, u organizaciji Kluba žena otoka Krka, Kluba Dubašnica, Kluba otok Krk i Kluba Omišljana 8. veljače 2015. održana je promocija u Astoriji, u New Yorku. Na tome predstavljanju knjige u SAD-u govorili su vlč. Vedran Kirinčić, John Kraljić i autor Željko Drinjak.

10.

O značenju i vrijednosti sadržaja ove knjige govore i sljedeća događanja. Krovna institucija u Republici Hrvatskoj kada je u pitanju nacionalna kultura i umjetnost – Ministarstvo kulture RH – prepoznala je vrijednost sadržaja ove knjige te otkupila 80 primjeraka koji su distribuirani u 78 gradskih, narodnih, sveučilišnih i znanstvenih knjižnica diljem Hrvatske. Napomenuo bih da je jedan od najvažnijih kriterija otkupa knjiga za potrebe tih knjižnica visoka kvaliteta njezina sadržaja te tehničko oblikovanje knjige. Tijekom studenoga 2014. godine prve knjige posuđene iz knjižnica nalazile su se kod čitatelja u gradovima Čakovec, Karlovac, Nuštar, Rijeka, Sisak, Split i Vrbovsko. Štoviše, knjiga se u Gradskoj knjižnici u Šibeniku nalazi u knjižnome fondu znanstvenih radova. Tako čitatelji imaju dobru prigodu doznati što su otočani s kvarnerskoga Krka učinili u Domovinskome ratu.

Edicija se počela isticati i na poseban način. Tako je na književno-publicističkome natječaju „*Bili smo prvi kad je trebalo*” za najbolju knjigu u 2014. godinu upravo ova edicija dobila posebne pohvale žirija. Poslije pobjednika na natječaju dr. Andrije Hebranga, autor Ž. Drinjak podijelio je drugo mjesto s autorom knjige iz Splita. Zatim je u jednoj od najgledanijih emisija HRT-a, koja se emitira u „udarnome” terminu subotom u emisiji „*Veterani mira*”, bio je zapažen višeminutni prikaz ove knjige o krčkim braniteljima i njihovu otoku Krku. Dakle, i na taj način znanje o krčkim braniteljima domovine daleko prelazi granice njihove zavičajne Bodulije.

Čitatelj u rukama drži te lista i čita tiskani tekst jednoga i drugoga izdanja u 40-ak cjelina, a može i sažetke na više stranih jezika. Njihov autor Željko Drinjak, rekoh već – krčki je Bodul od 1970. godine, i to u Njivicama – dakle, i sam je bio veoma aktivan hrvatski bodulski vojnik kao branitelj domovine, a time i svojega rodnoga Šibenika te potonje i sadašnje do danas gotovo

cjeloživotne svoje *Bodulije*. Dakako, i on je neposredno preživio strašne ratne nedaće i tegobe, a, eto, sada detaljno istraživši o. Krk i njegove Bodule u razdoblju obrane domovine s pravom iskazuje veliku čast i poštovanje poginulima te ranjenima i drugima preživjelima, redom svojim slobodarskim kolegama. Na svoj je način ova tiskana edicija zaista pravi i zasluženi, čak i trajni i vječni časni spomenik čestitim i časnim krčkim *Bodulima* i njihovoj krčkoj *Boduliji*. I još nešto: između dva svjetska rata, jedan od zadnjih voditelja hrvatskoga narodnoga preporoda Istre i Kvarnerskih otoka – traje u drugoj polovici 19. st. pa do početaka Prvoga svjetskoga rata 1918. godine – svećenik Vjekoslav Spinčić iz Kastavščine rekao je u povodu stalnoga fašističko-talijanskoga uništavanja na desetke tisuća knjiga te drugoga pisanoga i tiskanog materijala na hrvatskome jeziku u po Rimu zaposjednutoj Istri i drugih hrvatskih krajeva od 1918. godine nadalje – ako i samo jedna knjiga na hrvatskome jeziku bude sačuvana, ona će biti „*carta canta*“! Tako će i ova edicija poštovanoga branitelja Željka Drinjaka – pa ako tijekom stotinjak godina bude sačuvana i ostane i samo jedna knjiga – jasno kao „*papir/carta pjevati/kantat*“. I to kao jasno izgovoreno i pisano svjedočenje borbe *Bodula* i njihove otočne *Bodulije* za svoju slobodu u hrvatskoj domovini. Pa stoga te otočane i njihov, ali i otok svih Hrvata često s pravom spominjem čak i s velikim slovom *B*. Dakle, to više nisu mletačko-talijanska pa iredentistička i fašistička *pseta* nego slobodni otočani kvarnerskoga, hrvatskoga otoka Krka, ali koji i danas poštuju čestite pripadnike drugih naroda i narodnosti, pa tako i Talijane. Jer, otočani su se tisuću i niz godina morali boriti i za fizički opstanak na svojem zavičajnome otoku Krku, pa tako i protiv prvih fašista na svijetu – danunzijevaca poslije Prvoga svjetskog rata, kao napose i u sadržajno veoma teškome tragičnome Drugome svjetskom ratu, ali u uspješnoj oslobodilačkoj borbi i protiv fašista, nacista, domaćih i stranih kvislinga. Otočani Krka stalno se razvijaju i u redovima najvidljivijih i najradišnijih pripadnika upravo svoga hrvatskoga naroda, stalno pritom čuvajući i najveću izvornu, čak i tisućgodišnju hrvatsku glagoljašku baštinu te njegujući stalno i javno sve dijelove nasljedstva svojih časnih predaka. A to je zaista bogato i veoma dragocjeno. Tako će čuvati i nedavni braniteljski domovinski - oslobodilački dio žive, dakako i trajne baštine, na temelju koje će se odgajati i njihovi i naši potomci, kao i drugi, sljedeći naraštaji otočana s Krka.

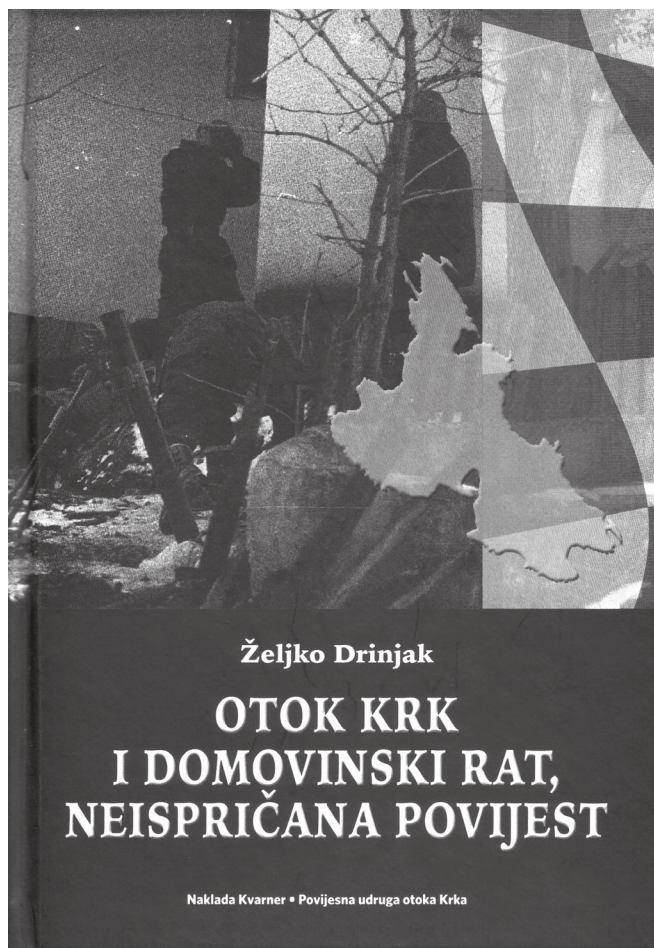
Petar STRČIĆ

*The island of Krk in the War of Independence
as „History untold” by Željko Drinjak*

Summary

The recently published book by Željko Drinjak, a Croatian veteran, on the island of Krk and its people in the Croatian War of Independence is described and assessed (*Otok Krk i Domovinski rat, neispričana povijest* (Novi Vinodolski – Krk: Naklada Kvarner i Povijesna udruga otoka Krka /Povijesno društvo otoka Krka/, *Krčki zbornik*, sv. 71. Posebno izdanje, sv. 62, 2014.) The author, Željko Drinjak, spent 5 years working on it, trying to record the role of the Krk islanders in the War of Independence (1991-1995). The war years of the 4th Battalion of the 111th Brigade of the Croatian Army were described, from the defence of the Omišalj airport to the Oluja campaign.

Keywords: Croatia, Krk island, War of Independence (1991-1995), 4th Battalion, Željko Drinjak.

Naslovnica knjige:

Željko DRINJAK, *Otok Krk i Domovinski rat, neispričana povijest*,
Krak – Rijeka, 2014.